

Till
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Dnr 54u 2010, 06 ea

registrator@culture.ministry.se

Folkbildningsförbundets synpunkter på ”Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet” SOU 2010:11

Folkbildningsförbundet lämnar här synpunkter på betänkandet ”Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet” SOU 2010:11. Folkbildningsförbundet är studieförbundens intresseorganisation. Samtliga nio statsbidragsberättigade studieförbund är medlemmar. Dessa är ABF, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Medborgarskolan, NBV, Sensus, Studieförbundet Bilda samt Studieförbundet Vuxenskolan.

Sammanfattning

Folkbildningsförbundet ställer sig bakom principerna att medborgarperspektivet ska lyftas fram och att kulturpolitiken ska främja allas möjlighet att ta del av ett rikt och varierat kulturutbud, att ansvar och befogenheter förs närmare länets invånare, att statens strategiska roll ska förtydligas och att det ska ges utrymme för regionala skillnader. För att detta ska förverkligas krävs tydligare markeringar om hur det statliga stödet ska och får användas. Detta ska enligt vår mening framgå i förordningen. Vi saknar krav på att dialogen med civilsamhället ska planeras, genomföras systematiskt, dokumenteras och följas upp.

Folkbildningsförbundet anser

- att den nya kulturpolitiken måste vara ett starkt verktyg för att bredda kulturlivet och ta större hänsyn till regionala och lokala förhållanden. Detta förutsätter dock att såväl staten som de regionala/lokala aktörerna kritiskt vågar granska det institutionaliserade synsätt som i allt för hög grad styr kulturpolitiken under de senaste decennierna och istället skapa reella förutsättningar för att fullt ut involvera det breda kulturlivet (studieförbund, amatörkulturorganisationer, m fl) i arbetet.
- att statens stöd till de regionala institutionerna ska villkoras av att de samverkar med det idéburna kulturlivet regionalt/lokalt. En förutsättning för att få del av det statliga stödet ska vara att landstinget/regionen kan visa upp en konkret plan över hur samverkan kommer att ske mellan institutionerna och det idéburna kulturlivet. Detta villkor ska skrivas in i förordningstexten. I villkoren ska också finnas med krav på att verksamheter som erhåller statligt stöd ska vara tillgängliga för alla. Tillgänglighet ska här läsas i sin allra bredaste betydelse och omfatta människor med funktionsnedsättningar, invandrare, m fl. Företrädare för folkbildningen och det civila samhällets organisationer ska vara delaktiga från början i processen med att ta fram kulturplaner samt i uppföljning, utvärdering och analys av modellen.
- att studieförbunden, utifrån sitt uppdrag, sina erfarenheter och lokala kontakter i kulturlivet, ges en viktig position i kulturdialogerna. De kan fungera som processledare och har också metoderna och mötesplatserna. Detta ska nämnas i regelverket.
- att ett stöd till föreningsbildningar utan koppling till riksorganisation ska ingå i de regionala portföljerna och fördelas av länsbildningsförbunden. Målet är att göra fler delaktiga och se till att kulturpolitiken ger möjligheter för kulturskapare i hela landet.

- att den otydlighet som finns i paragraf 7 ”Villkor för statsbidraget” där det talas om ”professionell teater-, dans- och musikverksamhet” måste förtydligas. Det är en uppenbar risk att detta tolkas som att med kulturskapare åsyftas bara ”professionella” utövare som lever på sin kulturgärning. En sådan snäv definition skulle kraftigt förminska tanken i en nödvändig omsvängning av politiken och undanta stora delar av Sveriges kulturskapare.
- att ett nationellt samverkansråd bör inkludera företrädare för civilsamhällets organisationer och att de kulturinstitutioner som tar del av statsanslaget också ska ha ett krav på sig att samarbeta med civilsamhällets organisationer inom kulturområdet. Det krävs en bred kompetens för att inte civilsamhällets och amatörkulturens intressen förflackas. Ett mångsidigt sammansatt samverkansråd skulle ge den bredd som krävs. Vi föreslår att samverkansrådet också innehåller representanter för civilsamhället där studieförbunden mot bakgrund av sin breda förankring bör vara representerade.
- att det är positivt med ett gemensamt ansvar mellan stat, landsting och kommuner för att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen men att det krävs tydligare uttalanden om de idéburna organisationernas centrala nivå som motor för den lokala nivån.
- att offentliga regionala företrädare måste ha kompetens i fråga om principerna för det statliga stödet till folkbildningen och om folkbildningsverksamheten i länet.

Inledning

Ett ökat regionalt engagemang och en högre status för kulturfrågorna lokalt skulle kunna bli positiva konsekvenser av betänkandet ”Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet”. Detta förutsätter dock att såväl staten som de regionala/lokala aktörerna vågar ifrågasätta det institutionaliserade synsättet som i allt högre grad fått styra kulturpolitiken under de senaste decennierna och istället ha mod att involvera det breda kulturlivet ytterligare. Det handlar om att lyfta ”deltagarkulturen” och inte enbart arbeta för en ”åskådarkultur”. Det handlar om att stimulera kreativitet och bygga en kulturpolitik som medvetet satsar på att möjliggöra skapande. Vi måste hjälpa människor att hitta till smedjor, hantverkshus och rockstudios likaväl som till teatrar och skådeplatser. Folkbildningsförbundet vill betona vikten av att utveckla arenor där nya och framtida kulturyttringar kan möta de redan etablerade och att ge människor möjlighet att hitta ingångar till att själva utöva kultur.

Utgångspunkten skall vara att kulturpolitiken och det samhälleliga stödet ska prioritera kulturinstitutioner som förmår att arbeta med ett ”utifrånperspektiv” där man utvecklar och gestaltar ”av och med” människor, framför att göra det ”för och om” människor. Målsättningen ”allas möjlighet att ta del av ett rikt och varierat kulturutbud” får inte stanna i residensstäderna utan måste nå varje stadsdel och by.

Studieförbundens breda samverkan såväl nationellt som lokalt med enskilda grupper och organiserade kulturorganisationer – amatörkulturöreningar, musikgrupper, körer, teaterföreningar, m fl – gör verksamheten till ett nav kring vilket stora delar av det lokala kulturlivet snurrar. Vi saknar ett brett resonemang kring detta perspektiv i utredningen vilket leder till att utredningen därmed förminskar en väsentlig del av det svenska kulturlivet.

Studieförbunden utgör en strategisk resurs för kompetensutveckling av det civila samhällets aktörer. Studieförbunden är genom sin lokala närvaro och förankring över hela landet en unik resurs i arbetet med att göra kultur och studiecirklar tillgängligt för alla.

Regeringen har bjudit in civilsamhällets organisationer till dialogmöten på fyra platser i landet. Någon dialog med de idéburna organisationerna på nationell nivå är inte aviserad. Synpunkter kan istället lämnas via nätet. Folkbildningsförbundet anser detta högst otillfredsställande och menar att

dialogen bör föras både på nationell och lokal/regional nivå i likhet med de två tidigare dialogerna på det sociala området och integrationsområdet.

Våra synpunkter har i det följande strukturerats utifrån kapitelindelningen i betänkandet.

1. Utredningens uppdrag och arbetsformer (sid 27-29)

Enligt förslaget har Kulturdepartementet valt att inte behandla frågan om studieförbundens roll trots att *”många av dem som vi har mött under utredningens gång har påtalat att studieförbundens verksamhet har en stor betydelse för kulturverksamheten runt om i landet”*. Studieförbunden har en unik och central roll med ett stort kontaktnät av medlemsorganisationer, amatörförbund och enskilda deltagare och kulturarbetare. Studieförbunden finns representerade i samtliga Sveriges kommuner och når grupper som inte andra når. En förutsättning för att lyckas med att implementera modellen för dialog är att ge studieförbunden en central roll i den regionala processen.

Tankar har under utredningens gång framförts om att skilja ut kulturdelen av studieförbundens bidrag och låta dem på något sätt ingå i kulturportföljen. Det är bra att utredningen inte föreslagit en sådan lösning. Studieförbundens kulturverksamhet är integrerad med folkbildningens lärandeuppdrag, och kan därför inte ses som en separat del. Fördelningen av det statliga folkbildningsanslaget relateras till folkbildningsförordningen och baseras på självständiga beslut i studieförbund och folkhögskolor ifråga om verksamhetens innehåll och utformning, som i sin tur styrs av deltagarnas behov.

90 procent av det statliga stödet till folkbildningen hamnar i studieförbundens lokala verksamhet och främjar, enligt utvärderingar, det lokala förenings- och kulturlivet. Av det följer att en omfördelning av folkbildningsanslaget till den regionala nivån skulle innebära en centralisering av resurserna jämfört med dagens läge. I dag verkar resurserna i lokalsamhället, samverkar med kulturinstitutioner, lokala kulturföreningar, musikgrupper och bibliotek, arkiv och museer. Folkbildningsanslaget är ett av de få statliga anslag som når långt ut i kommunerna. Studieförbundens lokalt förankrade verksamhet är en garanti för att en bred och kvalitativ god kulturverksamhet upprätthålls över hela landet.

2. Tidigare utredningar och förslag (sid 31-42)

Den kulturpolitiska proposition som regeringen lämnade i september 2009, Tid för kultur, baserade sig till stor del på förslagen i Kulturutredningens betänkande. Kulturutredningen föreslog att Kulturrådets bidrag till länsbildningsförbunden för stöd till folkbildande verksamhet i föreningar som inte är medlemmar i studieförbund skulle ingå i portföljmodellen. Folkbildningsförbundet ställde sig i sitt remissvar positivt till förslaget och underströk samtidigt att även om bidraget skulle ingå i portföljen, var det viktigt att det skulle finnas kvar och att länsbildningsförbunden borde få fördela det.

Folkbildningsförbundet vill också hänvisa till sina synpunkter framförda med anledning av ”PM om indragning av Statens Kulturråds stöd till länsbildningsförbunden”. Förslaget innebar att förordningen 1991:975 om statsbidrag till ideella förenings kulturprogram skulle upphävas, vilket också skett. Meningen var att medlen skulle tillföras andra prioriterade områden inom kulturpolitiken. Enligt förslaget avsåg regeringen att omprioritera de medel som hittills hade förmedlats till länsbildningsförbunden till ”andra angelägna områden inom kulturpolitiken”. Det var då omöjligt att ta ställning till effekterna av förslaget eftersom prioriteringar och tillvägagångssätt inte hade preciserats.

Kulturprogrambidraget hade mycket stor betydelse för det lokala kulturlivet och gick i första hand till föreningsbildningar som inte hade direkt anknytning till någon riksorganisation. I större delen av landet gick bidragen huvudsakligen till föreningar på mycket små orter med mycket litet eller obefintligt annat utbud. De föreningar som fick bidrag utgjorde ett brett spektrum av allt från kvarvarande föreläsningföreningar till hembygdsföreningar, byalag, lokala teater-, musik-, kultur- och konstföreningar, kulturhistoriska föreningar, föreningar för etnisk kultur, hemslöjdsföreningar mm.

Frågan är hur stödet till denna verksamhet bevaras och bevakas i den nya modellen för regional kulturverksamhet. Folkbildningsförbundet vidhåller sina sypunkter om länsbildningsförbundens roll när det gäller stöd till det lokala kulturarbetet. Länsbildningsförbunden har stor kännedom om lokalt föreningsliv och kan tillsammans med små ideella föreningar skapa mycket kultur för små medel.

4. Utgångspunkter för statens framtida stöd till regional kulturverksamhet (sid 63-67)

Den begränsning som utredningen valt att göra på begreppet ”kulturell infrastruktur” är omodern och tyder på ett ”traditionellt” synsätt som inte speglar dagens verklighet eller morgondagens utmaningar. Utredningen har valt att snäva in begreppet till att bara omfatta ”*att det finns starka och livskraftiga institutioner i varje region*” och hävdar att det är en förutsättning för att den nationella kulturpolitiken skall vara framgångsrik. Den moderna kulturen, inte minst ungdomskulturen, söker sig långt utanför de befintliga institutionerna och skapar sin egen infrastruktur. Den breda kulturverksamhet som studieförbunden bedriver ryms inte heller inom utredarens definition.

Ett syfte med det statliga stödet är att främja regional mångfald genom att de skilda förutsättningarna som kulturlivet har runt om i landet, tas tillvara på bästa sätt. Det kan bara uppnås om det sker en nära koppling mellan den nuvarande institutionsbundna kulturen och det fria kulturlivet inte minst det som studieförbund och folkbildning står för. Utredaren föreslår att nuvarande riktlinjer för att den direkta bidragsgivningen, såsom den definieras av Kulturrådet, skall gälla också i framtiden. Det innebär en för snäv begränsning och riskerar att stänga ute det nyskapande som pågår runt om i landet inte minst i ungdomsgrupper inom ramen för musik, dans, film och konst.

Vi delar helt och fullt vikten av att säkra den konstnärliga friheten och principen om ”armlängds avstånd”. Men vi saknar en breddning av begreppet ”kulturskapare”. Utredaren väljer att hävda att ”*Det är i storstadsregionerna som en stor del av publiken, institutionerna och därmed arbetsmöjligheterna finns för landets kulturutövare*”. Det är ett snävt synsätt och leder tanken fel. Studieförbunden har gemensamt över 17 miljoner besökare på sina kulturarrangemang runt om i landet. Samverkan mellan ”topp och bredd” genom studieförbunden gör att många får möjlighet att utveckla sitt eget skapande. En vidare definition av begreppet kulturarbetare måste arbetas in i förordningen.

5. En ny modell för kultursamverkan (sid 69-106)

Det är positivt med ett gemensamt ansvar mellan stat, landsting och kommuner för att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen men det krävs tydligare uttalanden om de idéburna organisationernas centrala nivå som motor för den lokala nivån. Det krävs också en garanti för att staten tar ett övergripande ansvar för medborgarnas tillgång till kultur i hela landet, så att ansvaret inte skjuts över till regionerna.

Förutom ett samspel med amatörkulturen finns redan idag exempel på lyckad samverkan mellan folkbildningen och kulturinstitutionerna på kommunal nivå och länsnivå. Flera studieförbund

menar dock att de får komma in alltför sent i planeringen och mer förväntas stödja institutionens egen verksamhet utan att positiva samverkans effekter kan slå igenom. För att utveckla samverkan och deltagarperspektivet föreslår Folkbildningsförbundet att de kulturinstitutioner som tar del av statsanslaget ska ha ett krav på sig att samarbeta med civilsamhällets organisationer inom kulturområdet. Detta för att regionaliseringen av de statliga kulturanslagen verkligen ska öka tillgängligheten.

Enligt förslaget ska regeringen ge Statens kulturråd i uppdrag att inrätta samverkansråd med representanter för de statliga myndigheter som berörs av Kultursamverkansmodellen. Folkbildningsförbundet menar att ett nationellt samverkansråd också ska inkludera företrädare för civilsamhällets organisationer.

De villkor som staten ställer upp måste innehålla en förordningstext där det statliga stödet villkoras med att det finns en fastställd plan för hur civilsamhället och amatörkulturen skall involveras. För ett reellt inflytande måste civilsamhällets organisationer på kulturområdet vara representerade i förhandlingarna mellan staten och regionerna, ha insyn i den statliga budgetprocessen som kan förändra villkoren för de regionala överenskommelserna samt finnas med när den statliga uppföljningen och utvärderingen genomförs. Det finns också en stark vilja från de idéburna organisationerna att bidra i arbetet men frågan är hur civilsamhällets organisationer ska mäta med uppgiften? Vilka forum ska de prioritera? Vilket arbetssätt gynnar bäst önskat samspel mellan offentligheten och civilsamhället? Vi anser att det behövs en strategi och metod för hur civilsamhället ska samverka enligt samverkansmodellen.

Utredningen föreslår att det även fortsättningsvis skall finnas medel för tidsbegränsade utvecklingsinsatser men att konstområdesövergripande och länsöverskridande projekt bör prioriteras i bidragsgivningen. Vi tillstyrker förslaget om att det också i framtiden skall finnas särskilda medel för utvecklingsinsatser. Det är av största vikt för att möjliggöra nyskapande och experimentell verksamhet samt länsövergripande verksamhet.

6. Modellens genomförande (sid 107-123)

Inom samverkansmodellen måste det finnas en balans mellan nationell omfördelning och krav på lokal samfinansiering av kulturen. Statsanslagen ska ha en utjämnande roll och staten ska kunna omfördela medel för att de nationella kulturpolitiska målen ska gå att uppfylla i hela landet. Samtidigt får möjligheten till statsanslag inte bli en ursäkt för kommunerna att minska sitt ekonomiska stöd till området utan det är rimligt att de har ett visst krav på samfinansiering.

Folkbildningsförbundet vill poängtera vikten av att processen i arbetet med att ta fram kulturplaner är lika viktig som dialogen och att man måste förstärka medskapandet och inte enbart räkna med organisationerna som remissinstanser. Studieförbunden bör också, utifrån sitt uppdrag, sin erfarenhet och lokala kontakter i kulturlivet, ges en viktig position i kulturdialogerna. De kan fungera som processledare och har också metoderna och mötesplatserna. Detta ska nämnas i regelverket.

För att nå målsättningen ”att kulturpolitiken skall främja allas möjlighet att ta del av ett rikt och varierat kulturutbud” är det av vikt att stärka arrangörskapet. Vi saknar konkreta förslag på hur detta skall ske. Utan en markering om arrangörskapet betydelse i förordningstexten ser vi stora risker i att detta perspektiv tappas bort.

I de nationella målen för kulturpolitiken slås bl a fast att ”kulturpolitiken skall främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor”. Vi saknar ett förtydligande i utredningen kring hur bildningsperspektivet involveras i de framtida kulturkofferterna och på vilket sätt utredarna tänker sig att garantera att detta mål uppfylls.

Modellens genomförande kräver ett arbetssätt för samverkan anpassade efter civilsamhället och dess förutsättningar. Det gäller att ta hänsyn till regionala skillnader och vara lyhörd för medborgarnas behov. Arbetssättet måste också innehålla planer för hur de ideella krafternas synpunkter ska kunna tas med i regionala kulturstrategier och vid förhandlingar. Alla parter som deltar i arbetet med den regionala "kulturportföljen" måste också ges likartade förutsättningar att delta. Ideella organisationer på lokalplanet har få anställda tjänstemän, och många ideella som är aktiva utan ekonomisk ersättning. Representanter som är tänkta att delta i förhandlingarna på regional nivå kommer att behöva göra det på sin fritid. En lösning är att dessa erbjuds ersättning så att de kan delta i förhandlingarna på mer jämlika villkor.

För att nå ett bra resultat på samverkan, anser vi att tydliga villkor skrivs in i författningen som styr hur medelsfördelningen skall ske och att den regionala nivån skall ha krav på sig att dokumentera hur dialogen och samverkan med civilsamhället genomförts och hur samspelet kommer att organiseras. Detta skall framgå av de regionala kulturplaner som bildar underlag för "kofferten".

7. Uppföljning, utvärdering och analys

Det är positivt att civilsamhället och det lokala kulturlivet inbjuds till dialog. Det måste dock finnas en tydlig strategi för hur dialogen med civilsamhället ska gå till. Vi saknar krav på att denna dialog ska planeras, genomföras systematiskt, dokumenteras och följas upp. Målet att kulturplanerna ska stimulera samverkan är omöjligt att nå om skrivningarna är för lösa kring civilsamhällets del i dialogen. Risken är att dialog med enstaka representanter med svag representativitet från kulturföreningar blir en "gisslan" för att dialogen förts. Vi delar utredningens uppfattning att erfarenheterna under de första åren med modellen måste tas tillvara och synliggöras. De ideella organisationernas roll när det gäller uppföljning, utvärdering och analys måste preciseras.

Stockholm den 3 juni 2010

FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET

Åke Gustavsson
Ordförande

Maicen Ekman
Generalsekreterare

Elisabet Andersson
Bitr. generalsekreterare

Folkbildnings-
studieförbundens
intresseorganisation **förbundet**

Wallingatan 38, 111 24 Stockholm
Telefon 08-402 01 50 Fax 08-402 01 59
fbf@studieforbinden.se www.studieforbinden.se